

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Ниш

УДК 788.1.077.092(497.11)(049.32)

781.7(4)(049.32)

78.01(049.32)

МИ СМО РОЂЕНИ ЗА ТИЈА ЧОЧЕЦИ: О САБОРУ ТРУБАЧА У ГУЧИ

Варијације на тему *Гуча*¹ смештене су најчешће на крајеве континуума који иде од „традиционалистичке” идеализације до „модернистичке” демонизације (или бар неблагонаклоног одбацивања). Као што се у терминима „Оријент” и „Балкан” „преклапају различите географске, културне и идеолошке мапе”², тако и „Гуча” добија значење кроз сукоб око симболичких граница који своју основу има у етаблираној „онтолошкој и епистемолошкој дистинкцији Запада и Истока”³.

Стога би се од књиге црвено-плаво-белих корица, која носи наслов *Сабор трубача у Гучи – јуче, данас, сутра* могло очекивати да „заузме страну” у поменутом конфликту.

Неуобичајено и на срећу, монографија Драгослава Петровића (музичара, диригента, композитора, аранжера и врсног познаваоца цез музике) на вредносно неутралан начин третира Драгачевски сабор као особену културну појаву, обликовану широм политичком, економском и друштвеном динамиком.

1 Петровић, Д. Б. (2016) *Сабор трубача у Гучи – јуче, данас, сутра: прилог тумачењу једног социокултурног феномена*, Ниш: Нишки културни центар, стр. 374.

2 Bakić-Hayden, M. *Varijacije na temu 'Balkan'*, Beograd: IFDT; Filip Višnjić, 2006, str. 19.

3 Нав. дело, стр. 18.

Приступ теми је интердисциплинаран – музиколошки, естетички, антрополошко-културолошки и, коначно, социолошки – уз минуциозно бављење разноврсним, понекад и неизглед тривијалним, моментима Фестивала трубе у Србији.

Основ *Сабора трубача у Гучи* је докторска дисертација „Место и домаћа Драгачевског сабора у културном миљеу Србије“, коју је аутор одбранио 26. априла 2012. године на Департману за социологију Филозофског факултета Универзитета у Нишу.

Књига је организована у пет поглавља: I – *О музици и неким рефлексијама у вези с музиком*, II – *Традиција, музика, идентитет*, III – *Етномузиколошки идиом: Србија, Балкан, свет*, IV – *Сабор трубача у Гучи и његова позиција на културној мапи Србије* и V – *Сабор трубача у Гучи кроз призму емпијског истраживања*. Поменуте секције садрже (релативно) кратке и упутно насловљене одељке, што умногоме олакшава читалачки посао.

Библиографија, поред научних и стручних радова, обухвата и посебно издвојене изворе из дневне штампе, као и интернет сајтове. На самом крају књиге је именски регистар, а да овај приказ не би садржао само похвале, поменимо да је предметни регистар једино што недостаје да би техничка опремљеност ове научне монографије била потпуна.

На почетку, аутор се бави концептима музике, музичког укуса, кича и масовне културе, где даје одређења кључних појмова и предузима њихово критичко разматрање. Ово је незаобилазан корак при покушају научног бављења сабором у Гучи, као музичким фестивалом, „амбивалентним културним феноменом” и „највећим популистичким скупом на овим просторима”. У оквиру овог дела, аутор се такође бави смештањем сабора у друштвено-историјски и географски контекст.

Друго, и најобимније, поглавље почиње промишљањима традиције, (музичког) фолклора, националног стила у музици, карактеристикама овдашње музичке традиције и музичких инструмената, те помаку од народног ка новокомпонованом и стварању нове музичке традиције. Следи опис генезе трубачке традиције у Србији (појави „лимених” дувачких оркестара) и три српске трубачке школе (из западне, источне и јужне Србије), који прати разматрање светковина уопште и њихове интегративне друштвене функције, те њиховог посебног облика – сабора.

Аутор затим на веома занимљив начин пореди *Oktoberfest* и Сабор трубача, где проналази низ заједничких образаца.

Седми одељак другог поглавља је посвећен идентитету у контексту очувања традиције, посебно његовим културним и етничким аспектима, да би се у следећем пододељку тематизовало место и улога Рома у српској музици.

Социокултурни контекст Сабора у Гучи је промишљен кроз визуру коју је понудила Марија Тодорова у делу *Имагинарни Балкан*⁴, објављеном 1997. године и данас класичном, уз критичко ослањање на етнолошко-генеалогско испитивања Јована Цвијића и Владимира Дворниковића. Аутор затим тематизује доживљај музике у психофизичкој равни и утицај музике на понашање људи. Онда, при бављењу једном карневалском манифестацијом, неизбежно на ред долазе „итије и питије”⁵ и игра, и њихово деловање на квалитет и степен мераклијског понашања саборске публике.

Треће поглавље је посвећено развоју и трагању за аутентичним етномузичким идиомом Србије. Аутор кроз историјат окупљања трубача у Гучи прати развој ове манифестације од једног сеоског скупа до српског културног брэнда. Сабор, затим, разматра поставивши га, још једном, у контекст дихотомије Исток-Запад и егзотизације Балкана као „другог”.

Посебна пажња је посвећена музичкој етно продукцији Румуније, Бугарске, Грчке и Србије, њиховим међусобним утицајима и прожимањима, појави „турбо фолка” и промоцији етно музике коју прати масовна продукција и конзумација *world music*-а, као следственог производа културне логике глобализованог неолибералног капитализма. „Пропуштена” кроз популизаторску машинерију масовних медија, музика која је интерпретирана у Гучи, разумљиво, „улази у моду” и у свету достиже ниво лако препознатљиве глобалне марке, за шта посебну заслугу имају Емир Кустурица и Горан Бреговић. Отуд није случајно што се међу редовним и све бројнијим посетиоцима Гуче, налазе, пословично и стереотипно радни, штедљиви и уздржани Словенци, жељни *glasbe* која позива на раблеовску разузданост и упућује на нешто животије и стварније „од прекомерно цивилизоване, декадентне и уморне Европе”⁶.

4 Наслов је нешто другачији у оригиналу: *Imagining the Balkans* (Замисљање Балкана).

5 Термини које је Станислав Винавер користио у преводу *Гаргантје и Пантагруела*.

6 Živković, M. (2012) *Srpski sanovnik*, Beograd: Biblioteka XX vek, str. 203. (према наводу Д. Петровића)

Позиција Сабора трубача у Гучи на културној мапи Србије тема је четвртог поглавља. Аутор се овде посебно бави културном политиком у Србији од завршетка другог светског рата до данас, злоупотребом Гуче у контексту доминантне политичке идеологије, (лажном) дилемом „Егзит или Гуча”, туристичким потенцијалом који носи, те Сабором као делом нематеријалне културне баштине наше земље.

Пето поглавље садржи резултате искуствених истраживања које је спровео сам аутор. Најпре се сагледава представљање Гуче у релевантним штампаним медијима у периоду од оснивања Сабора до прославе пола века његовог постојања. Подаци добијени квантитативном методом односе се на учесталост написа, њихову величину, опремљеност, комуникативну вредност, жанровску класификацију, вредновање садржаја, намеравани ефекат и ауторство. Квалитативна анализа написа као резултат доноси образац писања штампаних медија, т. ј. додатно појашњење квантитативних података уз утврђивање подложности промена тог обрасца значајнијим политичким и културним променама у друштву.

Аутор је предузео и истраживање перцепције Сабора од стране организатора, стручног жирија и самих музичара (извођача), при том користећи методу дубинског интервјуа. Посебно илустративни наводи из интервјуа⁷, као и ауторове проницљиве интерпретације дају посебно живу слику Фестивала у Гучи. Следе записи настали као резултат посматрања са учествовањем на јубиларном 50. Сабору трубача одржаног од 13. до 22. августа 2010. године. Аутор, за сваки дан Фестивала посебно, наводи битне догађаје, занимљиве (необичне) детаље и дешавања која су на њега, као непосредног сведока, оставила најјачи утисак, уз покушај давања типологије саборске публике (где идеално-типски разликује: „егзибиционистички”, „мераклијски” и „шетачки” тип).

На крају „емпиријског” поглавља налазе се резултати мини-анкете, на пригодном узорку од 110 испитаника из 11 земаља, о доминантним мотивима за долазак у Гучу и евентуалној намери поновног посећивања Сабора.

Као део Закључка, Драгослав Петровић пише да „Сабор као једна препознатљива светковина, представља метафору Србије на светској етничкој, политичкој и туристичкој мапи света, добрим делом и слику њеног националног

⁷ Духовита реченица из разговора са једним од најстаријих учесника Сабора, Божидаром (Дуњом) Николићем, трубачем и вођом оркестра из Грделице, преузета је за наслов овог приказа.

идентитета. Зато и апел да 'Гуча хоће у Европу, али и да Европа дође у Гучу' и те како одражава хтење за ескапизмом – као искорак из малограђанског провинцијалног духа”.

Монографија *Сабор трубача у Гучи – јуче, данас, сутра: прилог тумачењу једног социокултурног феномена* представља незаобилазно штиво за свакога ко жели да се подробно и непристрасно информише о Фестивалу трубе у Србији и чини вредан прилог његовом научном проучавању и промишљању. Ова књига, као свој посебан квалитет има целовит и објективан приступ, ослобођен „навијачких”, али и „критизерских” страсти, вођен једино страшћу за разумевањем и сазнањем.